

Sekularisering är en process där religionens roll i samhället, över tid, förlorar i betydelse.

Det sekulära samhället kan betecknas som ett tillstånd. I det sekulära samhället råder religionsfrihet, rätten att tro på vilken gud man vill men också rätten att inte tro på någon gud alls.

Sekularism är en politisk ideologi vilken inkluderar åsikten att samhället bör styras utan påverkan av religiösa principer.

Livsåskådning: Livsåskådning- svar människor ger på grundläggande frågor omlivets mening och om verklighetens innersta natur.

Livstolkning- svaret på de grundläggande livsfrågorna.

Det som förenar religiösa och sekulära livsåskådningar med politiska ideologier och vetenskapen är att alla har en mer eller mindre uttalad **människosyn**

Sekulära livsåskådningars människosyn liknar i hög grad den människosyn som präglar de religiösa livsåskådningarna. Den behandlar vad människan bör eftersträva och vilka egenskaper som är särskilt värdefulla. Tankar som rör samspelet mellan människan och världen är också viktiga. Med det menas människans roll och ställning dels som enskild individ, dels i förhållande till naturen. Sekulära livsåskådningar innehåller alltså antaganden om livet, människan och tillvaron och hur dessa bör samverka. Den stora skillnaden i förhållande till religiösa livsåskådningar är att här inkluderas inte en gudomlig princip.

Existentialism

Existentialismen är en livsåskådning som fick sina impulser från den danske moralfilosofen och teologen **Søren Kierkegaard (1813-1855)**. I detta sammanhang kan nämnas att Kierkegaard själv aldrig kallade sig existencialist eftersom han främst var troende kristen. Enligt Kierkegaard är det enbart genom sitt sätt att leva och handla som människan kan nå fram till sanningen om livet. **Därför skilde han på vetenskapens objektiva sanning och den subjektiva (existentiella) sanningen dvs den sanning som man helhjärtat tror på.** Det är i denna subjektiva sanning Kierkegaard inkluderar den specifikt kristna religiositeten. Han betonade även det fria valets betydelse. Den mänskliga existensen kräver enligt Kierkegaard ett engagemang. Vi väljer, avsiktligt eller oavsiktligt, vårt sätt att leva. Det begrepp som

Kierkegaard använde istället för livsåskådning, ett begrepp som vid den tiden ännu ej var myntat, var ”livsanskuelse” (livsfilosofi)

Fransk existentialism

Efter andra världskriget kom existentialismen främst att förknippas med tre franska författare nämligen **Jean-Paul Sartre, Albert Camus och Simone de Beauvoir**. Under inflytande från Kierkegaard utformade Jean-Paul Sartre (1905-1980) en icke-religiös filosofi. Enligt kristen tro är människan skapad till Guds avbild. Mot detta tänkande sätter Sartre sitt icke-religiösa alternativ. Människan har ingen på förhand given identitet som t ex att vara Guds avbild. Istället är det, enligt Sartre, genom våra handlingar i livet som vi formar och förverkligar oss själva. Människan är under hela livet på grund av den fria viljan sin egen herre. Men samtidigt som människan har en förmåga att välja leder denna existentiella frihet, dvs möjligheter till olika val, också till ångest. Ett av Sartres mest berömda exempel på hur ett val kan leda till ångest gäller en ung man som under andra världskriget hade att välja mellan att ansluta sig till den franska motståndsrörelsen (under den tyska ockupationen) eller ta hand om sin sjuka mor. Vidare hävdade Sartre att om människan ursäktar sina handlingar genom att skylla på arv eller miljö, på samhälle eller traditioner hamnar hon i en moralisk förljugenhet. Människan kan visserligen inte ändra på sin arvs massa eller sin uppväxtmiljö men hur vi hanterar dessa förutsättningar avgör den enskilda människan helt själv.

Författaren Albert Camus (1913-1960) kom även han att utveckla sin egen variant av existentialismen. Camus fick sitt stora genombrott år 1942 med romanen Främlingen. Hans huvudtanke i denna roman är riktad mot att tillvaron egentligen är orimlig till sin natur. I romanen skildras en man som lever sitt liv som om det tillhörde någon annan. Inget av allt det som händer honom berör honom, vilket leder till hans undergång.

Simone de Beauvoir (1908-1986) var i likhet med Sartre, som hon för övrigt hade ett livslångt förhållande med, och Camus den främsta företrädaren för den franska existencialismen. Hennes tankar handlar till stor del om frågan hur man ska förhålla sig till sina medmänniskor. Hon fick bland annat stor betydelse för kvinnorörelsen i Europa genom *Det andra könet* (1949), en studie över kvinnans ställning i samhället.

Humanism

Ur ett historiskt perspektiv är begreppet humanism ett *bildningsideal* där människans förädling bäst blir förverkligad genom studier. Detta ledde både under medeltiden och århundradena därefter till en mängd insatser både på det pedagogiska, litterära och konstnärliga området. Ur ett filosofiskt perspektiv är humanism ett *allmänmänskligt engagemang* vars människosyn grundar sig på att människan har ett värde som inte får kränkas. Människan har möjligheter och frihet att utvecklas moraliskt, estetiskt och intellektuellt och därigenom förverkliga sin mänsklighet. Humanism ur detta perspektiv innebär också ett avståndstagande från olika teorier som förnekar människans frihet och som beskriver henne som styrd av ödet, sin biologiska natur, det genetiska arvet eller den sociala miljön.

Sekulär humanism

Sekulär humanism är en icke-religiös livsåskådning som uppstod under upplysningstiden på 1700-talet som en reaktion mot den kyrkliga dominansen vid universiteten och inom statsmakten. Inom den sekulära humanismen anser man nämligen att religiös tro eller tolkningar av heliga skrifter inte kan styra samhällets moraluppfattningar. Dessutom förespråkar man att livet, människan och världen bör utforskas på vetenskaplig grund (naturalism). Den sekulära humanismens kunskapsyn bygger på utsagan *Tro på något om och endast om det finns förnuftiga skäl att hålla det för sant*.

Den viktigaste sekulär-humanistiska organisationen i Sverige är Humanisterna. Internationellt samlas många organisationer med en sekulär humanistisk inriktning under organisationen IHEU, International Humanist and Ethical Union som bildades år 1952.

Organisationer som vill vara medlemmar i IHEU förväntas ställa sig bakom följande uttalande: *"Humanism är en demokratisk och etisk livsåskådning, som hävdar att människor har rätt och skyldighet att ge mening och form åt sina egna liv. Den står för uppbygandet av ett mer mänskligt samhälle genom en etik baserad på mänskliga och andra naturliga värden i en anda av förnuft*

och fritt sökande genom mänskliga förmågor. Den är inte teistisk och den accepterar inte övernaturliga beskrivningar av verkligheten."

Naturalism

Naturalism är i första hand en vetenskaplig åskådning som vanligen karakteriseras av att den inte särskiljer övernaturligt från naturligt. Allt som existerar kan studeras och förklaras med de metoder som har utvecklats av naturvetenskaperna. Naturalismen ligger även till grund för ett antal naturvetenskapligt baserade livsåskådningar. Till dessa hör t ex klassisk empirism, metodologisk naturalism och scientism.

Ingemar Hedenius

Professorn i praktisk filosofi Ingemar Hedenius (1908-1982) blev framför allt känd genom sin bok Tro och vetande (1949). Boken som gav upphov till en av de mest omfattande kulturdebatter som förts i Sverige handlade om den kristna lärans sanningsanspråk. I boken hävdade Hedenius att vetenskapen inte kan "tillhandahålla några som helst grunder ens för sannolikheten av Guds existens"

Empirism

Klassisk empirism (erfarenhet) kan härledas tillbaka till antiken och Aristoteles. Aristoteles förkastade idéernas värld som t ex Platon stod för till förmån för den fysiska verkligheten dvs det vi kan observera. Till senare företrädare för empirismen räknas filosoferna John Locke (1632–1704) och David Hume. (1711–1776). Både Lock och Hume var tydligt påverkade av naturvetenskapen och den vikt man där lade vid observationer och experiment. Det märks inte minst i en av deras huvudtankar som brukar benämnas begrepps empirism. Begrepps empirism innebär att en idé endast är meningsfullt om den har sin grund i erfarenheter. Denna tanke bygger de på antagandet att människan inte har några medfödda idéer. Alla idéer uppstår genom yttre påverkan. David Hume ifrågasatte inte bara religionen utan även vetenskapen. Ett exempel på detta är hans syn på kausalitetsbegreppet (orsak–verkan). Enligt Hume är vår uppfattning om orsak–verkan av psykologisk natur. Vårt psyke har helt enkelt för vana att uppfatta två på varandra följande händelser på så sätt att den ena händelsen uppfattas som den andra händelsens orsak. I själva verket, menar Hume, kan det vara en ren tillfällighet som gör att de två händelserna inträffar i anslutning till varandra. Det innebär i sin tur att vad som helst vara orsak till vad som helst.

Metodologisk naturalism

Metodologisk eller vetenskaplig naturalism gör det metodiska antagandet att alla observationer i naturen endast kan förklaras som ett resultat av naturliga orsaker. Dessutom menar man att jorden (inklusive universum) är allt som existerar. Det finns således inget övernaturligt som existerar. Därför förkastar man t ex tron på många religioners högsta väsen.

Kritik från vetenskapligt håll

Eftersom den metodologiska naturalismen alltid utgår från en naturalistisk förklaringsmodell uppstår problemet att den inte kan verifiera vissa ställningstaganden. Ett exempel på detta är frågan om universums tillkomst. Enligt den metodologiska naturalismen gäller följande utsaga: Universum har tillkommit genom naturliga orsaker. För att verifiera denna utsaga dvs visa att den är sann måste, enligt de principer som gäller för en vetenskaplig teori, alla alternativa förklaringsmodeller studeras. Och detta för att eventuellt kunna falsifiera utsagan dvs visa att den inte är sann. Men enligt den metodologiska naturalismen är detta inte nödvändigt eftersom man hävdar att det inte finns några alternativa förklaringsmodeller.

Scientism

Ytterligare en form av vetenskaplig naturalism är scientism. Det är en uppfattning som ser den empiriska vetenskapen som den grundläggande och avgörande faktorn för all mänsklig kunskap. Allt faktiskt vetande går tillbaka på iakttagelser och vetenskapliga observationer (empiri). Det innebär att en berättigad sann tro är den och endast den som kan beläggas vetenskapligt. Förespråkare för denna syn brukar hävda att teologins och filosofins varför-frågor är helt ointressant i förhållande till vetenskapens hur-frågor. Vid konstaterandet att en stol gått sönder är det alltså meningslöst att ställa frågan: Varför gick stolen sönder? Den intressanta frågeställningen är istället: Hur gick stolen sönder? Samma tankegång ligger även bakom frågan om universums uppkomst. Den ur vetenskapens perspektiv viktigaste frågan gäller alltså frågan om hur universum uppstod och inte frågan om vilket eller vilka syften som ligger bakom.

Kritik från filosofiskt håll

Den kritik som riktas mot scientism är framför allt dess snäva definition av kunskap. Att hävda att endast vetenskaplig kunskap är egentlig kunskap är motsägelsefullt. Detta påstående är nämligen inte grundat som ett resultat av vetenskaplig forskning och därför kan man inte veta om så är fallet. Påståendet blir därmed mer att betrakta som ett kunskapsfilosofiskt antagande. En annan kritik mot scientismen är dess exkludering av värdefrågor. Det klassiska teodicéproblemet (Hur kan en kärleksfull och allsmäktig Gud skapa en värld som rymmer så mycket fysisk och moralisk ondska?) kan t ex inte diskuteras inom scientismen då problemet bygger på värderingar och således inte är möjligt att beläggas vetenskapligt.

Livsåskådning (Jefner)

> Verklighetsuppfattning

> Värdegrund

> Livsinställning

Vad har du för världsbild, livsåskådning, människosyn?

En livsåskådning belyser alltså vilken *verklighetsuppfattning* man har. En livsåskådning inkluderar även frågor som gäller värderingar och normer dvs vilken *värdegrund* man har. Dessutom belyser en livsåskådning hur man upplever situationen som människa i världen dvs om man har en optimistisk eller en pessimistisk *livsinställning*.